

Heel de mens

Kernvisie van de SP, zoals vastgesteld door het 9e congres op 18 december 1999

Op weg naar Brutopia?

De staat van Nederland, Europa en de wereld bij het begin van de 21e eeuw

Het laatste kwart van de 20ste eeuw heeft in de hele wereld dramatisch grote veranderingen gebracht. De tegenstelling tussen kapitalisme en communisme, die het grootste deel van de eeuw beheerste, is vrijwel verdwenen. Het communisme, dat zich sedert 1917 als reëel bestaand politiek-economisch stelsel ontwikkelde en omstreeks 1950 over een op de drie wereldburgers regeerde, ging wereldwijd ten onder aan gebrek aan democratie, aan

starheid, dirigisme en corruptie. Het kapitalisme, dat halverwege de eeuw, na twee wereldoorlogen, op zijn definitieve retour leek, herstelde zich in het laatste kwart van de 20ste eeuw met een opmerkelijke dynamiek. De wereld wordt overspoeld door het neoliberalisme, het nieuwe geloof in de zegeningen van het kapitalisme en de vrije markt. De herstelde wereldwijde heerschappij van het kapitalisme als economische basis van de samenleving, roept nieuwe tegenstellingen op en verscherpt de bestaande. Aan het begin van de 21ste eeuw maken

we de staat op van de gevolgen van deze ontwikkelingen in Nederland, Europa en de wereld.

Een neoliberale olievlek

Volgens de neoliberale ideologie dienen het maatschappelijke leven en de maatschappelijke ordening zoveel mogelijk te worden overgelaten aan de krachten van de vrije markt. Om die vrije markt zijn werk optimaal te laten verrichten, moeten beperkende wetten en regels (ooit ingesteld om mens, milieu en maatschappij te beschermen) zoveel mogelijk worden

geschrapt en moet de belastingdruk om-
laag. De overheid dient zich te beperken
tot een aantal kerntaken, zoals openbare
orde, justitie en het leger. Vanuit de Ver-
enigde Staten en Groot-Brittannië ver-
spreidde het neoliberalisme zich als een
olievlek over de wereld. Ook in Neder-
land is deze visie op de maatschappij in-
middels dominant geworden.

Nederland en het neoliberalisme

Ons land kreeg in 1994 voor het eerst
sinds de jaren zeventig weer een sociaal-
democratische premier. Maar de ambities
van Wim Kok lijken in niets op die van
Joop den Uyl. Ook in Nederland zijn libe-
ralisering, privatisering en marktwerking
inmiddels de nieuwe toverwoorden. Ver-
anderingen die onder de kabinetten van
CDA'er Lubbers (eerst met de VVD,
daarna met de PvdA) voorzichtig in gang
waren gezet, zijn door de parse coalitie
van PvdA, VVD en D66 met grote voort-
varendheid verder doorgevoerd. Het stel-
sel van sociale zekerheid wordt in hoog

tempo afgebroken en geprivatiseerd.
Voormalige overheidsbedrijven als de
spoorwegen, het streekvervoer, de PTT
en energiebedrijven werden of worden
geprivatiseerd. In alle sectoren van de
samenleving, van de thuiszorg tot het
theater en van het onderwijs tot de politie,
worden tegenwoordig de eisen gesteld
van het op winstgroei ten behoeve van
aandeelhouders gerichte bedrijfsleven.
Vragen als 'Hoeveel heb je verkocht?' en
'Wat zegt de markt?' zijn belangrijker
dan de vraag 'Wat draagt dit bij aan de
kwaliteit van de samenleving en de per-
soonlijke ontplooiing?' Ten behoeve van
de internationale concurrentiepositie van
ons land heeft een jarenlange loon-
matiging plaatsgevonden voor de lage en
middeninkomens. Tegelijkertijd heeft,
eveneens met verwijzing naar onze inter-
nationale concurrentiepositie, een enor-
me stijging plaatsgevonden van de top-
inkomens. In de laatste tien jaren van de
20ste eeuw verviervoudigde het aantal
miljonairs tot 200.000 in 1999. Terwijl de

bedrijfswinsten vaak stormachtig groei-
den werd de belastingdruk voor onder-
nemingen aanzienlijk verlaagd. En nooit
eerder ging er meer geld om op de beurs –
het troetelkind van de neoliberale familie.

Een wereldwijd en ongeremd kapitalisme

Mondiaal gezien zijn de veranderingen
die het neoliberalisme heeft bewerkstel-
ligt nog indrukwekkender. Via de We-
reldhandelsorganisatie is een ongekende
liberalisering van de wereldhandel tot
stand gebracht. Het wordt landen gaande-
weg vrijwel onmogelijk gemaakt hun
eigen markten te beschermen tegen onge-
wenste producten (die bijvoorbeeld niet
aan bepaalde sociale of milieunormen
voldoen, of de lokale economie schaden).
Internationale beleggers profiteren van
de deregulering van het kapitaalverkeer.
Dankzij de computer- en telecommunica-
tietechnologie kunnen enorme hoeveel-
heden geld over de wereld flitsen, steeds
op zoek naar het hoogste rendement.

Mede daardoor ontstonden enkele grote regionale economische crises, zoals die in Mexico, in Zuid-Oost-Azië en in Zuid-Amerika. Die bleven zonder al te ernstige gevolgen voor de wereldeconomie als geheel, maar richtten ter plaatse enorme schade aan in de vorm van dalende lonen, massawerkloosheid en nog minder geld voor collectieve voorzieningen.

Van verzorgingsstaat tot poldermodel

In Nederland wordt de sociale verzorgingsstaat, zoals die na de Tweede Wereldoorlog opgebouwd was, stukje bij beetje afgebroken. De inkomensverschillen groeien, collectieve voorzieningen zoals het sociale zekerheid-stelsel, de sociale volkshuisvesting, het onderwijs, het openbaar vervoer en de gezondheidszorg worden gekortwiek. In het ‘poldermodel’ (waarin werkgevers, vakbonden en overheid harmonieus samenwerken en conflicten uit de weg gaan) steeg de welvaart van grote groepen. Maar tevens

werd gelegenheid geboden tot het doorsteken van de sociale beschermingsdijken en daarmee tot de terugkeer van regelrechte armoede aan het einde van de 20ste eeuw. De snelle en ingrijpende liberalisering van de economie, de volledige openstelling voor buitenlands kapitaal en de vergaande overheveling van door de overheid gecontroleerde activiteiten naar de markt hebben geleid tot verschraling en vermindering van de democratie en een versterking van de macht van de ondernemers. De sociale verzorgingsstaat wordt omgebouwd tot een kale, neoliberale rompsstaat. De democratisch gelegitimeerde overheid heeft steeds minder zeggenschap over belangrijke sectoren van de samenleving en de niet-gekozen en niet-controleerbare ‘markt’ wordt een steeds dominantere factor.

Ook in cultureel opzicht verschaalt en verarmt de samenleving. De commercie verdringt de goede smaak en de eenzijdige gerichtheid op individueel profijt tast belangrijke waarden en normen aan. Ter-

wijl er meer Nederlanders zijn dan ooit, leven steeds meer inwoners van dit land in afzondering en eenzaamheid. Mensen die om wat voor reden dan ook niet productief (genoeg) zijn, ondervinden de nadelen van de individualisering en de veramerikanisering van onze samenleving.

Wereldwijde tweedeling

Net als in Nederland, worden ook binnen Europa de tegenstellingen steeds groter. Het westelijk deel vormt de grootste aaneengesloten vrije markt van de wereld, waar enorme rijkdom wordt voortgebracht maar tegelijkertijd een steeds schrijnender sociale tweedeling. Het oostelijk deel valt ten prooi aan desintegratie, sociale ongelijkheid en groeiende armoede voor grote delen van de bevolking, terwijl een minderheid zich exorbitant verrijkt. In de landen van de Europese Unie, waar sedert het begin van de 20ste eeuw de democratie in de nationale staten tot ontwikkeling kwam,

is de democratie op de terugtocht. Gaandeweg zijn grote delen van de nationale soevereiniteit overgedragen aan een ondemocratische vierde bestuurslaag, waar de grote landen en de gevestigde economische belangen de toon zetten. Het Europees Parlement is onmachtig om het democratisch gat te dichten dat is ontstaan door het buitenspel zetten van de nationale parlementen. De Raad van Ministers heeft een besloten agenda en biedt geen enkele ruimte voor inspraak of democratische controle.

Wereldwijd groeit de kloof tussen arm en rijk. Grote delen van de wereld, waaronder vrijwel het gehele Afrikaanse continent, lijken te zijn afgeschreven. Volgens de Verenigde Naties zijn er van de zes miljard wereldburgers meer dan een miljard extreem arm. Twee op de tien kinderen zijn ondervoed. De tegenstellingen tussen rijk en arm, tussen overvloed en gebrek, tussen macht en onmacht, zijn verhoudingsgewijs groter dan ooit. Deze tegenstellingen vormen de belangrijkste

oorzaken van oorlog, burgeroorlog en wereldwijde vluchtelingenstromen.

De 'vrije' markt maakt mensen niet vrij

De veelgeprezen vrije markt lijkt op de korte termijn vaak succesvol, maar schiet volledig tekort op alle terreinen die te maken hebben met de lange termijn. De vrijwel volledige vrijheid van kapitalistische ondernemingen leidt ertoe dat wereldwijd miljoenen mensen hun leven in onvrijheid moeten doorbrengen, uitgebuit, onderdrukt, ondervoed, onderontwikkeld. Grote morele vraagstukken omtrent de kwaliteit van het leven, het respect voor dieren, de maakbaarheid van genetisch materiaal, om er slechts enkele te noemen, zijn bij de vrije markt in verkeerde handen, omdat de markt geen moraal kent. Hetzelfde geldt voor de steeds urgenter wordende problemen van natuurvernietiging, milieuvervuiling, roofofbouw en verspilling van grondstoffen. Al deze zaken vereisen een veel zorgvuldige

ger afweging dan alleen een eng-economische, waartoe de markt zich beperkt. Het effectief aanpakken van deze problemen vereist een brede aanpak waarin heel de mens als maat fungeert.

Onderweg naar 'Brutopia'?

De aanhoudende economische groei van de internationale economie in de jaren '90 van de 20ste eeuw heeft de pleitbezorgers van het neoliberalisme een gevoel van onoverwinnelijkheid gegeven. Het geloof dat een vrije markt de best mogelijke wereld brengt, wordt wijd en zijd aangehangen en is ook ingebed geraakt in het politieke denken van de voormalige sociaal-democratische partijen. Ook zij accepteren nu de bestaande kapitalistische orde als enig mogelijke en proberen daarom het sociale aan het liberale vast te knopen. Onder de verzamelnaam 'Derde Weg' transformeren zij zich tot sociaal-liberale partijen en roepen dat de vrije markt, mits door hen begeleid, in staat zal zijn de samenleving een verant-

woorde sociale basis te laten houden. Maar is die claim terecht? Is op het kapitalisme geen zinvolle, fundamentele kritiek meer mogelijk? Is de huidige wereldorde de enig mogelijke en moeten we de kwalijke kanten maar voor lief nemen?

Wij denken van niet. En met ons een groeiende groep van mensen die zich steeds minder thuis voelt in de wereld die de aanhangers van de vrije markt ons voortoveren. Wie kritisch kijkt naar de toestand van de samenleving in Nederland, Europa en de rest van de wereld, ziet dat het kapitalisme, normloos en ongeremd, niet in staat is en zal zijn om welvaart en welzijn voor iedereen te brengen. Wie goed luistert, stelt vast dat de neoliberale antwoorden op de grote problemen van deze tijd op alle fronten te kort schieten, te eenzijdig zijn en geen recht doen aan de samenhang der dingen.

Precies daarom is het nuttig, nodig en uitdagend na te denken over werkbare alternatieven voor dit normloze en on-

geremde, brute en brutale kapitalistische ‘Brutopia’. Steeds meer markt, steeds minder democratie, steeds meer commercie, steeds minder cultuur, steeds sterkere tegenstellingen in de samenleving, steeds minder gemeenschapszin en geestverwantschap: het kan zo verder gaan, maar het hoeft niet. Immers: onze toekomst is het resultaat van de politieke, economische en sociale keuzes die we maken. Voor veranderingen hoeven we niet lijdzzaam te wachten tot het lot ons gunstig gezind is. De mens is niet alleen ‘maaksel’ van de geschiedenis, hij maakt ook geschiedenis – wij maken onze toekomst!

Heel de mens

Kernvisie, taken en doelen van de Socialistische Partij

Ons leven wordt in belangrijke mate bepaald door de drang tot overleven. We zijn allemaal individuen met een eigen verantwoordelijkheid en we willen allemaal graag in volle vrijheid ons leven inrichten. Maar daarnaast is het ook zo dat geen van ons alleen kan overleven, laat staan zinvol leven. We hebben elkaar voortdurend nodig, we zijn ook sociale wezens. Onze ontwikkeling is bovenal het product van de samenwerking van mensen met andere mensen. Op basis van die vaststelling formule-

ren wij als Socialistische Partij onze kernvisie, onze taken en onze alternatieven voor de toekomst.

De kern van het socialisme

Als Socialistische Partij laten we ons in ons denken en doen steeds leiden door drie centrale begrippen: menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en de solidariteit tussen mensen. Het zijn de waarden die in de geschiedenis van vele eeuwen uitgekristalliseerd zijn als wezenlijk en onmisbaar voor menselijke beschaving en vooruitgang. Ook in de toekomst zullen deze waarden onmisbaar en fundamen-

teel zijn voor iedere samenleving die zich beschaafd wil (blijven) noemen en verder wil ontwikkelen. Door middel van een rationele en concrete analyse van het kapitalisme en de effecten ervan op mens en maatschappij zijn wij in staat onze strijd voor een betere wereld effectief te maken. Onze morele verantwoordiging over alle gemiste kansen voor zo'n betere wereld levert ons de betrokkenheid, de energie en de strijdwil. Onze rationele analyse geeft ons het inzicht, de richting van onze alternatieven, de strategie en de tactiek in de strijd. De menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid en de solidariteit

vormen samen met onze rationele analyse van de wereld de kern van het socialisme. Zij samen vormen de meetlat waarmee wij ontwikkelingen en alternatieven beoordelen. Wat positief uitvalt langs deze meetlat, zullen we bevorderen, wat negatief uitvalt zullen we proberen te voorkomen of te bestrijden. Daarmee is ons algemeen uitgangspunt hanteerbaar in de dagelijkse politieke praktijk en bestaat er controleerbare samenhang tussen onze algemene visie en onze specifieke opvattingen en voorstellen.

Menselijke waardigheid

Tot de menselijke waardigheid rekenen we het respect van de ene mens voor de andere mens, het recht om in vrijheid mee te beslissen over de inrichting van de samenleving, bestaanszekerheid voor iedereen, en een eerlijke kans voor ieder mens om in vrijheid te midden van anderen en met respect voor alles wat leeft zijn persoonlijke geluk na te

streven. Daarbij is ieder mens uiteindelijk zelf verantwoordelijk voor zijn eigen denken en doen.

Gelijkwaardigheid

Een beschaafde samenleving vereist de fundamentele erkenning dat alle mensen gelijkwaardig zijn. De een is nooit méér dan de ander. Willen we iedereen op deze manier bejegenen dan vereist dat de aanwezigheid van brede tolerantie in de hele samenleving en de afwezigheid van elke vorm van discriminatie en achterstelling.

Solidariteit

Als we stellen dat iedereen gelijkwaardig is, zeggen we tevens dat de mensen niet gelijk zijn. De mogelijkheden van de een zijn immers altijd anders dan die van een ander. Daarom moeten we voortdurend de solidariteit tussen mensen organiseren, zodat we waar nodig elkaar helpen en voor elkaar zorgen en ieder mens daadwerkelijk een eerlijke

kans geven bij het streven naar een gelukkig leven.

De hoofdtaken van de Socialistische Partij

We kiezen principieel voor menselijke waardigheid, de gelijkwaardigheid van mensen en de solidariteit tussen mensen. Daarom verzetten we ons tegen een maatschappij die wereldwijd gedomineerd wordt door een mentaliteit van ‘ieder voor zich’ waarin het recht van de sterkste het wint van het principe van gelijke kansen voor iedereen. We zetten ons in om de klemmende overheersing van de factor ‘kapitaal’ in de samenleving te doorbreken. We weigeren de inrichting van de samenleving over te laten aan het vrije spel der maatschappelijke krachten. We accepteren niet dat de economische wetten van het kapitalisme de marges bepalen waarbinnen de politiek mag opereren. Daarom zullen we strijd voeren om de huidige neoliberale trend te doorbreken. Dat

betekent zowel inzet binnen, als activiteiten buiten het parlement om de vertegenwoordiging van, en het contact met de mensen te bevorderen.

Dit zijn daarom de hoofdtaken van de Socialistische Partij:

- Het formuleren van fundamentele kritiek op de kapitalistische wereldorde;
- Het aandragen van en strijd voeren voor het verwerkelijken van alternatieven voor de korte en langere termijn;
- Het gesprek en de samenwerking aangaan met iedereen die wil en durft te denken over een betere wereld.

Alternatieven voor 'Brutopia'

Ondanks de explosief toegenomen kennis en middelen heeft de twintigste eeuw niet geleid tot een 'Utopia'. De maatschappij ontwikkelt zich steeds juist meer in de richting van een 'Brutopia', een brute en brutale jungle waarin het recht van de sterkste geldt. De ontwikkeling van een dergelijke kapitalistische heilstaat voor wie rijk en sterk is, dienen we met alle kracht te bestrijden. In ieders belang dienen we in de 21ste eeuw vastberaden op weg te gaan naar een betere maatschappij. Hieronder geven we in tien hoofdlijnen aan welke eisen door ons aan de samenleving gesteld worden.

Een democratische maatschappij

Het waarborgen van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit vereist dat de samenleving diepgaand wordt gedemocratiseerd. Vanwege de bepalende invloed van de economie op de kwaliteit van het leven is democratische zeggenschap over de economie van het

grootste belang. Democratische zeggenschap moet vóór gaan op de zeggenschap die verbonden is aan economische macht en particulier vermogen. Dat vereist stelsmatige vergroting van de zeggenschap van democratisch gekozen organen over de economie. Dat vereist ook structurele uitbreiding van de zeggenschap van

werknemers in de bedrijven. De democratische zeggenschap over de economie kan vorm krijgen door wetgeving en belastingheffing, maar ook door verandering van de huidige eigendomsverhoudingen in de economie. De democratische hoofdregel 'één stem per mens' is eerlijker én verstandiger dan de kapitalis-

tische hoofdregel ‘één stem per aandeel’. In een gedemocratiseerde samenleving kan het beste recht gedaan worden aan wezenlijke zaken als bescherming van de sociale vooruitgang en rechtvaardigheid, de gezondheid, de natuur en het milieu.

Nutsbedrijven, openbaar vervoer en infrastructuur horen in overheidshanden. Basisvoorzieningen als onderwijs en gezondheidszorg horen onder direct toezicht van de overheid te vallen. Alleen de overheid kan gelijke toegang voor iedereen tot deze voorzieningen garanderen en beslissingen in breder verband en op langere termijn nemen.

Democratie bestaat niet alleen uit rechten, maar ook uit plichten. De belangrijkste is de plicht van betrokkenheid. Daarom mag van burgers verlangd worden dat zij deelnemen aan verkiezingen en dat zij de door hen gekozen volksvertegenwoordigers actief volgen en zo nodig op hun handelen of nalaten aanspreken. Om de democratie goed te kunnen laten werken, moet besluitvorming transparant zijn en

dient de afstand tussen bestuur en burger zo klein mogelijk te worden gemaakt. Burgers moeten daarom meer invloed krijgen op hun directe woon-, werk- en leefomstandigheden. Dat vergroot de kans op actieve deelname aan besluitvormingsprocessen en verkleint het risico van vervreemding en politieke onverschilligheid.

De parlementaire democratie, gebaseerd op evenredige vertegenwoordiging, is het belangrijkste middel om de wil van de bevolking tot uitdrukking en uitvoering te brengen. Bescherming en versterking daarvan is dus van groot belang. Overdracht van soevereiniteit aan ondemocratische bovenationale verbanden, zoals de Europese Unie, leidt tot ernstige en ontoelaatbare aantasting van de democratie. Een gekozen staatshoofd, gekozen commissarissen van de koningin en gekozen burgemeesters horen bij de verbreding en verdieping van de democratie, net als raadgevende en correctieve referenda en volksinitiatieven over belangrij-

ke kwesties. De samenleving dient de mensenrechten van ieder individu, zoals vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, het verdrag over de rechten van het kind, en andere internationale verdragen, te waarborgen en uit te bouwen. Elke vorm van discriminatie en racisme moet met kracht bestreden worden.

Een samenwerkende maatschappij

Werken hoort bij het leven, en daarom hoort iedereen recht op werk te hebben. Tegelijkertijd leven we niet om te werken, we werken om te leven. Daarom zijn we tegen een 24-uurseconomie en steeds verdergaande flexibilisering van de arbeid ten behoeve van winstmaximalisatie en vóór verdeling van het beschikbare werk. Ook mensen met een handicap horen recht op werk te hebben. Dat kan door openstelling van voldoende arbeidsplaatsen door ondernemingen, overheid en instellingen. In plaats van mensen voort-

durend aan te passen aan de arbeid, moet arbeid meer geschikt gemaakt worden voor mensen. De overheid dient ondernemingen te verplichten mee te werken aan het realiseren van volledige werkgelegenheid. Zo wordt verspilling van werkracht en het buiten spel zetten van mensen voorkomen. Van iedere burger mag verwacht worden dat hij op zijn beurt naar vermogen bijdraagt aan het optimaal functioneren van de samenleving. Dat kan via betaald werk maar ook via het zorgen voor kinderen en voor mensen die hulpbehoevend zijn en via vrijwilligerswerk. Als ze dat willen moeten ouderen ook na hun pensionering alle ruimte krijgen hun kennis en kunde in te zetten voor de samenleving, betaald of als gerespecteerd vrijwilliger. Maar ook het recht op een onbezorgde oude dag moet hen worden gegarandeerd.

Een eerlijk delende maatschappij

Alleen wanneer iedereen kan meedelen in de welvaart, kan de kwaliteit van het

leven duurzaam worden verbeterd. Daarom dienen netto-inkomens niet alleen aan een wettelijk minimum, maar ook aan een maximum te worden gebonden. Ongelimiteerde inkomens dienen immers geen redelijk belang en leggen ten onrechte beslag op geld dat beter gebruikt kan worden in de samenleving. De overheid moet over genoeg financiële middelen kunnen beschikken om basisvoorzieningen als onderwijs, openbaar vervoer en zorg in stand te houden op een kwalitatief hoog niveau. Wie niet in staat is betaald werk te verrichten, of daarvan vrijgesteld is, moet aanspraak kunnen maken op een gegarandeerde bestaanszekerheid, die het mogelijk maakt volwaardig deel te nemen aan de samenleving. Het belastingstelsel moet bijdragen aan een herverdeling van de rijkdom, waarbij de sterkste schouders de zwaarste lasten dragen. Dat vereist een sterk progressief belastingstelsel op inkomen, vermogens, (vermogens)winst en erfenissen. Via internationale verdra-

gen moet de wereldwijde wedloop om de goedkoopste arbeidskrachten en de 'gunstigste' belastingstarieven worden beëindigd.

Een gezonde maatschappij

Iedereen dient gelijkelijk recht te hebben op bescherming van zijn gezondheid en op toegang tot een hoogwaardige gezondheidszorg. Dat is een kwestie van beschaving en bovendien een onmisbare investering in de toekomst. Daarom dient iedereen gratis toegang te hebben tot noodzakelijke (gezondheids)zorg. De overheid zorgt voor de financiering. Omdat gezondheid alles van doen heeft met leef- en werkomgeving, opvoeding, opleiding en voeding, moet erop worden toegezien dat mensen zich ongeacht hun sociale positie gezond kunnen ontwikkelen. De oorzaken van sociaal-economische gezondheidsverschillen moeten met kracht worden bestreden. Voorrang geven aan burgers ten koste van anderen op niet-medische gronden is onaan-

vaardbaar. Voorkomen is beter dan genezen. Daarom horen in een goede zorg voor de gezondheid preventie en vroegtijdige opsporing van gezondheidsbedreigende situaties een hoofdrol te spelen. Voorlichting en toezicht op het gebied van voeding en milieu en bevordering van een gezonde leefstijl zijn van groot belang. Deelname aan sport en spel moet voor iedereen mogelijk zijn. In plaats van eenzijdige gerichtheid op topprestaties van enkelen dient er vooral gekeken te worden naar het grote belang van de breedtesport voor individu en samenleving.

De menselijke waardigheid kan in het geding komen bij ondraaglijk en uitzichtloos lijden. Dat kan arts en patiënt in een noodsituatie brengen. Euthanasie is in de stervensfase onder zeer strikte voorwaarden toelaatbaar. Als samenleving moeten we alles doen om de kwaliteit van leven van de mensen die op onze zorg zijn aangewezen zo hoog mogelijk te houden. Zo kan voorkomen worden

dat euthanasie een vluchtroute wordt in plaats van een reactie op een noodsituatie.

Een duurzame maatschappij

Mensen leven niet alleen samen met andere mensen, maar ook met de natuur. Respect voor alles wat leeft is een zaak van beschaving én gezond verstand. In de samenleving moet een voortdurende afweging plaatsvinden tussen de maatschappelijke betekenis van activiteiten en de gevolgen ervan voor natuur en milieu. Het maken van die afweging hoort onder democratisch toezicht plaats te vinden. Activiteiten die het leven en welzijn van mens en natuur nu en in de toekomst bedreigen, moeten voorkomen worden. Ongebreidelde groei van de productie en de consumptiemaatschappij leidt tot onaanvaardbare aantasting van natuur en milieu. De overheid moet er daarom op toezien dat productie van goederen en diensten niet ten koste gaat van het milieu. Het alge-

meen belang gaat daarbij voor op het individueel belang. De overheid hoort ondernemingen en individuen waar nodig te corrigeren.

Boeren moeten de kans hebben om op verantwoorde wijze voor mens en milieu te kunnen produceren. Ecologische landbouw dient daarom te worden bevorderd. De belangen van dieren dienen beter behartigd te worden. Aan de aantasting van het welzijn van dieren in de bio-industrie moet een einde worden gemaakt. Patenten op (vormen van) leven moeten worden afgewezen. Hetzelfde geldt voor genetische manipulatie, tenzij gegarandeerd kan worden dat er geen blijvende schade wordt aangericht. Het winnen van grondstoffen en het exploiteren van de natuur, zowel in eigen land als elders, moet in verhouding staan tot de effecten op mens, natuur en milieu. In plaats van eenzijdige gerichtheid op korte-termijnpbrengsten dient duurzaamheid voorop te staan. Grondstoffen en producten

moeten waar mogelijk hergebruikt worden. Economisch handelen dient ecologisch verantwoord te zijn.

Een geïntegreerde maatschappij

Wil de samenleving goed kunnen functioneren dan dient er sprake te zijn van integratie en harmonie. Er dient een bewuste bevordering van de integratie van autochtone en allochtone bewoners op elk niveau plaats te vinden. Wonen, werken, recreatie en natuur dienen niet op elkaar te botsen maar op elkaar afgestemd te worden. Dat vereist een doordacht gebruik van de beschikbare ruimte en voldoende mogelijkheden om op democratische wijze de ruimte te ordenen. Daarom moet grond waar nodig gemeenschapsbezit zijn en grondspeculatie verboden zijn.

Ook in de volkshuisvesting moet optimale integratie uitgangspunt zijn. De tegenstelling tussen groepen bewoners die worden geconfronteerd met een opeenhoping van problemen als achterstallig

onderhoud en een verwaarloosde openbare ruimte aan de ene kant, en anderen die alles wat maar wenselijk is bij de hand hebben aan de andere kant, moet verdwijnen. Gettovorming (ook van de rijken) en segregatie zijn niet aanvaardbaar, ook omdat ze mensen in het algemeen en kinderen in het bijzonder nodig op een achterstand zetten. Iedereen moet recht hebben op betaalbare en kwalitatief goede huisvesting in een plezierige woonomgeving. Dat vereist ondermeer een in de wet vastgelegde redelijke verhouding tussen inkomen en woonlasten, het bevorderen van sociale woningbouw en een eerlijke verdeling van de schaarse ruimte ten behoeve van wonen, werken en ontspanning. Uitgangspunt daarbij moet zijn dat ruimte meer is dan koopwaar, en dat maatschappelijke behoeften boven geldelijk belang gaan. Speculeren met huizen is ontoelaatbaar. Ingrijpende versterking van de invloed van democratisch gekozen organen op wat er gebeurt met grond en huisvesting

is nodig om het recht op huisvesting voor iedereen te kunnen garanderen.

De samenleving hoort alle mensen de gelegenheid te bieden om zich via verschillende vormen van openbaar vervoer goedkoop, snel en comfortabel te verplaatsen. Bij alle beslissingen in het kader van de ruimtelijke ordening van ons land moet de noodzaak tot structurele beperking van de automobilititeit worden meegewogen. De eenzijdige bevoordeling van de milieuonvriendelijke luchtvaart moet worden stopgezet. Bij vervoer van personen en goederen dienen de meest milieuvriendelijke mogelijkheden nagestreefd te worden.

Een veilige maatschappij

Op bescherming van zijn persoon, zijn rechten en zijn bezittingen moet iedereen in gelijke mate aanspraak kunnen maken. Om die bescherming te kunnen garanderen dient de eenzijdige gerichtheid op meer repressie, strengere straffen en uitbreiding van het politieapparaat plaats te

maken voor een bredere aanpak, met bijzondere aandacht voor de slachtoffers van criminaliteit en maatschappelijke onveiligheid. Politie en justitie hebben onder meer de belangrijke taak criminelen aan te pakken en de openbare orde en veiligheid te handhaven. De samenleving hoort hen daartoe de middelen te geven. Maar voor alles hoort de samenleving zich ten doel te stellen criminaliteit zoveel mogelijk te voorkomen. Misbruik van macht en mogelijkheden door mensen in leidende posities in de samenleving dient hard te worden aangepakt. Verder moet het besef bestaan dat mensen hun identiteit voor een belangrijk deel ontlenen aan hun maatschappelijke status. Wanneer die status er niet is en er geen uitzicht bestaat op verbetering, is soms maar een klein zetje nodig om mensen op het criminele pad te brengen. Daarom moet er in de samenleving meer besef komen van de sociaal-economische achtergrond van veel criminaliteit en van de grotere onveiligheid van economisch

achtergestelde wijken. Wetgeving en rechtspraak dienen iedereen in gelijke mate rechten en plichten te geven en een onbelemmerde toegang tot de rechter en de rechtshulp te garanderen. Elke vorm van klassenjustitie is ontoelaatbaar.

Een lerende maatschappij

Het bieden van goed en toegankelijk onderwijs voor iedereen is een van de allerbelangrijkste investeringen in de samenleving. Daarom is dat een overheidstaak. Zo voorkomen we een ontoelaatbare tweedeling in het onderwijs tussen een luxe private onderwijssector voor de welgestelden en een armlastige publieke sector voor de mensen met minder geld. Financiële drempels die de toegankelijkheid van het onderwijs beperken moeten verdwijnen. Onderwijs volgen moet in beginsel gratis zijn, betaald uit de algemene middelen van de overheid. Goed en voor iedereen toegankelijk onderwijs is wezenlijk voor de ontwikkeling van elk individu en de samenleving in zijn ge-

heel. De onderwijspolitiek hoort gebaseerd te zijn op de visie dat de mens een sociaal wezen is en niet slechts iemand die zo snel mogelijk gemodelleerd moet worden tot nuttig productiemiddel. In plaats van de blikvernaauwing die nu vaak plaatsvindt, zou het onderwijs juist een blikverruiming moeten bewerkstelligen. Filosofie hoort thuis in het lespakket van alle scholen. Kinderen hebben recht om kind te zijn en recht op spelen. Kinderen moeten worden opgeleid tot weerbare, kritische individuen die de samenhang der dingen kunnen ontdekken. Ze moeten vertrouwd raken met kunst, cultuur en wetenschap, en respect en waardering krijgen voor de medemens en al het overige wat leeft. Naast beroepsgerichte opleidingen moet er voor iedereen gelegenheid tot een voortdurende educatie zijn om zijn kennis en kunde te kunnen verbreden en verdiepen.

Voor de ontwikkeling van de samenleving is de onafhankelijkheid van de wetenschap van groot belang. Privatisering

en vercommercialisering van onderwijs en onderzoek dient daarom te worden tegengegaan.

Een creatieve maatschappij

De samenleving hoort te waken over ons cultureel erfgoed in de breedste zin van het woord, actieve en passieve deelname aan kunst en cultuur te bevorderen en mensen de kans te geven nieuwe, niet-vermoede zaken te ontdekken. Kunst en cultuur zorgen niet alleen voor ontspanning, ze bieden de mens ook mogelijkheden om zich in te spannen voor vergroting van eigen creativiteit en die van anderen. Een dergelijk creatief proces is van belang voor een zich steeds vernieuwende samenleving. Daarom moet vercommercialisering van kunst en cultuur worden tegengegaan. Het tot louter koopwaar maken van kunst en cultuur leidt tot ongewenste financiële drempels voor delen van de bevolking. Het leidt bovendien tot verschraling en verplattung van het aanbod. Het recht op vrije meningsuiting

en vrije toegang tot media, cultuur en informatie (waaronder Internet) dient gewaarborgd te worden. Daarom horen bibliotheken en musea gratis toegankelijk te zijn. Mede daarom moet de overheid zorgen dat er een sterke publieke omroep blijft, waarin verscheidenheid gegarandeerd wordt. Ongewenste machtsconcentratie en machtsmisbruik in de informatievoorziening moeten worden tegengegaan. Nieuwe mediaregelgeving is nodig om met name kinderen te beschermen tegen commerciële exploitatie en ongewenste blootstelling aan gewelddadige of schadelijke beelden.

Eén maatschappij

In internationaal verband hoort ons land de erkenning van de basisprincipes van menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit te bevorderen. Dat vereist het bestrijden van de wereldwijde sociale ongelijkheid, armoede, onderontwikkeling, oorlog en andere vormen van geweld. Alleen dan kan alle wereldbur-

gers uitzicht worden gegeven op een menswaardig bestaan. Bestrijding van armoede en een betere verdeling van de welvaart zijn ook nodig om iets te kunnen doen aan de dreiging van overbevolking. Ingrijpende sanering van de enorme schuldenlast van de Derde Wereld is noodzakelijk. De wereldeconomie dient fundamenteel hervormd te worden zodat voor producten uit ontwikkelingslanden een eerlijke prijs wordt betaald. Van internationale verbanden (zoals de machtige wereldhandelsorganisatie WTO) mag worden verlangd dat zij niet de vrijhandel als hoogste goed zien, maar de ontwikkeling van alle landen en de daarin wonende burgers. De macht van de internationaal opererende ondernemingen en internationale financiële instellingen moet via afspraken in internationale organisaties en verdragen tussen nationale overheden worden teruggedrongen ten gunste van democratisch controleerbare organen. Een stringente regulering van het internationaal kapitaalverkeer is noodzakelijk.

Op alle winsten in het internationaal kapitaalverkeer dient belasting te worden geheven.

Een betere wereldwijde verdeling van de welvaart bevordert de kansen op geluk voor iedereen en zal een einde maken aan veel regionale conflicten. Daarmee kan ook een einde komen aan de ontwrichtende vluchtelingenstromen, waardoor landen in staat worden gesteld structurele verbeteringen door te voeren. Opvang van vluchtelingen is een zaak van beschaving en internationale solidariteit. Ons land dient daarin ruimhartig zijn aandeel te nemen.

Er dienen in internationaal verband afspraken gemaakt te worden om de bewa-
pening terug te dringen.

Bij internationaal optreden en samenwerking met andere landen horen staten respect te tonen voor elkaars soevereiniteit. Ook horen staten respect te tonen voor hun eigen burgers, met name voor de mensenrechten van hun bevolking. Het Nederlandse buitenlandse beleid moet

gericht zijn op samenwerking tot wederzijds voordeel en op bescherming en versterking van de mensenrechten. Ons land moet zich verzetten tegen politieke, economische en militaire overheersing en uitbuiting van het ene land of alliantie door het andere. De taken van ons leger dienen te worden beperkt tot de verdediging van het grondgebied en hulp bij het handhaven van de vrede. Lidmaatschap van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie is daarvoor niet nodig. De NAVO dient zo snel mogelijk te worden opgeheven. Nederland doet er goed aan het voorbeeld te geven en uit de NAVO te stappen. De internationale veiligheid moet gebaseerd worden op internationale verdragen onder verantwoordelijkheid van de Verenigde Naties. De Verenigde Naties zelf dienen gedemocratiseerd te worden. De overmacht van rijke boven arme landen – geformaliseerd in de Veiligheidsraad – moet verdwijnen.

In een wereld waar mensen en landen steeds meer met elkaar te maken hebben

en van elkaar afhankelijk zijn, is het nodig dat op steeds meer terreinen wordt samengewerkt, ook in geïnstitutionaliseerde verbanden. Bij beslissingen over het aangaan, uitbreiden, omvormen of beëindigen van deze verbanden dienen de volgende criteria gehanteerd te worden: de samenwerking hoort voor burgers doorzichtig zijn; de samenwerking dient rekening te houden met de gevolgen van de schaalgrootte voor de betrokkenheid van mensen; de samenwerking mag niet leiden tot onverantwoorde uitholling van de nationale soevereiniteit en de nationale democratie; en de samenwerking moet bijdragen aan betere verdeling van welvaart en welzijn en aan bescherming van de mensenrechten.

Onze oproep

Het socialisme is geen blauwdruk voor een toekomstige samenleving. Het is ook geen heilsprophetie, die volstaat met de belofte dat het achter de horizon allemaal beter zal zijn. Het socialisme verwoordt op de eerste plaats een bepaalde visie op mens en samenleving. Dat biedt een perspectief voor de toekomst maar heeft vooral ook betekenis in het hier en nu.

Uitgangspunt is dat de mens de maat is van alle dingen, en dat de menselijke maat maatgevend moet zijn voor de inrichting van de samenleving. Menselijke waardigheid, gelijkwaardigheid van mensen en solidariteit tussen mensen vormen onze meetlat, hier en nu, én onderweg naar een betere wereld.

Steeds meer mensen stellen vast dat het credo ‘meer markt, minder overheid’ geen structurele en houdbare oplossingen biedt voor de grote problemen van deze tijd. Zij vragen zich af: wat dan wel? Eenvoudige antwoorden op die vraag bestaan niet in een wereldwijde samenleving, waarin nationale verhoudingen steeds meer overheerst worden door internationale ontwikkelingen. We zijn geen geïsoleerd eiland maar een deel van een wereldwijd geheel. Maar hoe ingewikkeld de moderne samenleving ook is, de noodzaak van een alternatief staat voor ons vast.

We doen daarom een oproep aan iedereen die de basiswaarden van menselijke

waardigheid, gelijkwaardigheid en solidariteit onderschrijft, met ons na te denken over de verdere ontwikkeling en uitwerking van werkzame alternatieven voor het kapitalistische ‘Bruto-pia’. We doen dat in de vaste overtuiging dat de toekomst niet is aan de ‘homo economicus’, de zelfzuchtige, calculerende mens die denkt dat de mate van geluk recht evenredig is aan de omvang van zijn inkomen en zijn consumptiepatroon. Wij zijn ervan overtuigd dat de toekomst is aan de ‘homo universalis’, die zijn creativiteit en inzet durft aan te wenden ten behoeve van heel de mens, heel de natuur en heel de aarde.